

Ruksak

Ivana Budimir, Barbara Kuna, Sara Pekić

Ruksak je predmet usko povezan s putovanjima na kojima se koristi za pohranu uglavnom osobnih i neophodnih stvari. Njegova specifičnost jest način na koji se nosi – na leđima, a radi njegovih dimenzija, ali i prirode puta, ako govorimo o **iregulariziranim migracijama**, u njemu se primarno nose osnovne stvari za put, poput čarapa, pojedinih prehrambenih artikala (v. **čebula**), vreća za spavanje i sličnih potrepština koje će omogućiti olakšano kretanje (usp. Judzińska i Sendyka 2022: 7-16).

Ruksak, kao i čitav niz drugih predmeta u raznim kontekstima pa tako i onom migracijskom, može imati dvojaku ulogu – biti predmet praktične i emocionalne vrijednosti (Povrzanović Frykman 2010: 47). U njemu se mogu nositi materijalni predmeti primarno praktične namjene, ali, kako saznajemo iz nekih drugih migracijskih okružja, i predmeti intimne prirode, poput ljubavnog pisma (usp. De León 2015: 10) ili **narukvice**. Oni mogu biti i *aide-mémoires* (Marcoux prema Povrzanović Frykman 2010: 49) – „predmeti koji pomažu očuvanju konzistencije i kontinuiteta sjećanja“ (Povrzanović Frykman 2010: 49). Istodobno, odbačeni ili izgubljeni ruksaci kakvi se nalaze duž migrantskih puteva i sami se mogu „čitati“ kao kulturni tekstovi jer „govore“ o mnogo toga – osobni predmeti migranata omogućuju nam da zamislimo njihove fizičke karakteristike (dob, visinu, spol) kao i osobnost (zanimanja, interesi) (Judzińska i Sendyka 2022: 11-12). Pritom je nužan oprez, kako se ne bi „iskliznulo“ u objektivizaciju i dehumanizaciju ljudi o kojima pišemo.

U ovome će tekstu biti riječi o ruksaku pronađenom na putu od Trsta prema zaleđu, kod mjesta Boršt, talijanskog imena Sant'Antonio in Bosco, blizu granice sa Slovenijom, neposredno uz usku, zavojitu cestu i obiteljsku kuću. Ondje su cijelo 20. stoljeće prolazili skriveni migrantski putevi, o čemu smo više čuli od mještana i predavača tijekom studentske terenske radionice u okviru koje je nastao i ovaj tekst. Naizgled ni po čemu poseban, tamno plavi ruksak uz cestu, na suhom, žutom lišću uz stube koje iz **šume** vode prema cesti brzo nam je privukao pozornost. Ruksak srednje veličine, naopako okrenut, s otisnutim bijelim slovima loga *Perth College* na prednjoj strani, imao je dva velika pretinca i jedan manji te mrežice za boce s obje bočne strane. Je li ruksak uistinu s istoimenog fakulteta u Australiji ili je natpis na njemu proizvoljan, znak da se radi o još jednom proizvodu industrije brze mode? Po svemu sudeći odbačen, poput tolikih drugih koje smo vidjeli u šumi uz granicu, ruksak se mimikrijski stopio s prirodom, istovremeno odudarajući od nje. Odbačen, kao što se uz cestu odbacuje **smeće**, činio se nedirnutim premda takav sigurno nije bio. Životinje su ga dodirivale, možda i pomaknule, a kukci i ličinke nastanili. U nedoumici smo promatrale ruksak pitajući se pripada li osobi u pokretu. Intenzivni miris ljudskog znoja kakav se može povezati i s dugim i teškim putovanjima, pješačenjem i skrivanjem od glavnih puteva, bio je prvi jasniji signal da se radi o ruksaku koji je odbačen nakon takvog puta. Zapitale smo se bismo li ga dodirivale da smo se ondje zatekle kao turisti ili slučajni prolaznici (De León i Hameršak 2022: 244), a ne na studentskom istraživanju. Mi smo ruksak i njegovu unutrašnjost istražile, pregledale i fotografirale s idejom da doprinesemo dokumentaciji iregulariziranih migracija, uočavanju i bilježenju tragova skrivenih kretanja u prostoru – arheoloških dokaza da je netko doista prolazio tim putem i za sobom ostavio trag (Judzińska i Sendyka 2022: 3).

Odbačeni ruksak pokraj ceste prema Borštu, 24. 3. 2023. Foto: Ivana Budimir

Ruksak kao napušteni artefakt s dokumentarnom vrijednošću simbolizira teški migrantski put, ali i prekinutu vezu između čovjeka i predmeta. Naša inicijalna emotivna reakcija na ruksak bila je minimalna, ali su naša nelagoda, pa i zatečenost ipak bili očiti. Neko vrijeme provele smo u tišini razmišljajući – sve vrijeme stojeći nad ruksakom. Naša je pozicija prilikom pregledavanja ruksaka bila jasna – bile smo osobe koje su došle na „mjesto događaja“ i u predmet na koji smo naišle upisale smo različita značenja, vodeći se pretpostavkom da na „transnacionalnim putovanjima predmeti ne samo da su prisutni, nego su često i od ključnog značenja“ (Povrzanović Frykman 2010: 46).

Kretanje ljudi neminovno je povezano s premještanjem stvari, a pregovaranje o značenjima *de facto* implicira komunikaciju s predmetima i putem njih (usp. Povrzanović Frykman 2010: 43-44). U odbačenom ruksaku na talijansko-slovenskoj granici našle smo predmete iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, prethodnih točka **gejma**. Pokraj ruksaka nalazio se odbačeni dio papirnato omota čarapi marke *Puma*. Ruksak je, zaključile smo prema njegovom sadržaju, ali i vodeći se

iskustvom stečenim „obilaskom“ mjesta okupljanja ljudi u pokretu u Trstu i okolici, vrlo lako mogao pripadati mladom muškarcu. Pretpostavile smo da je odbačen zato jer na kraju puta, nadomak Trsta nije bio više nužan, dapače, prema Williamu Waltersu, na toj je dionici puta lako mogao predstavljati i „identifikacijsku oznaku“, potencijalnu prijetnju, znamen prema kojem bi policija mogla prepoznati „ilegalnog“ migranta (Walters 2014: 47). S obzirom na to da se ruksak doimao duže vrijeme netaknutim, istrošen utjecajem vremenskih (ne)prilika, zapitale smo se o simboličkim ruksaku u tom prostoru. Dakle, ne samo da ga je odbacio njegov vlasnik, nego su ga na neki način odbacili i lokalni stanovnici i to tako da ga, paradoksalno, nisu bacili u smeće kako bi se očekivalo s obzirom na to da se radi o otpadu uz put, nego su ga ostavili na mjestu na kojem je, vjerojatno, i odbačen.

Račun iz odbačenog ruksaka, 24. 3. 2023. Foto: Marijana Hameršak

Račun koji smo u odbačenom ruksaku našle kraj ceste na prvi pogled ni po čemu nije poseban. No, on ne samo da je dio sadržaja ruksaka, nego je i izvor informacija o stvarima kupljenima za put, od kojih su neke bile u njemu kad smo ga pronašle, barem u tragovima, odnosno dijelovima ambalaže), dok su druge, vjerojatno, potrošene, odbačene, izgubljene. Račun stvara i sliku o vlasniku ruksaka koji, osim što su mu trebali izvori brze energije za put udovoljava, kao i mnogi od nas, svojim sitnim porocima. Na računu, naime, dominiraju slatkiši, a uz njih se navode i energetska pića dva različita proizvođača, dvolitrena boca *Karlovačkog piva* i cigarete *Marlboro Red*. Upravo zbog činjenice da je pivo bilo navedeno na računu, zapitale smo se jesmo li dobro procijenile da se radi o ruksaku koji je bio u gejmu. Zapitale smo se ima li mjesta za pivo na takvom putu i shvatile da konzumiranje alkoholnog pića ne znači da osoba nije na putu, već samo da postoje određene pretpostavke o putu i osobama koje putuju. Neke od tih pretpostavki tiču se naše percepcija puta kao teškog, ali se tiču i nekonzumiranja alkohola zbog religijskih razloga. Dijelove nekih artikala s računa mogli smo pronaći u ruksaku, u kojem se nalazila ambalaža čokoladice *Snickers* i papirnata ambalaža koja je zajedno držala četiri limenke *Red Bull*.

Od deset artikala, polovica su bili slatkiši: keksi *Tops*, čokoladica *Snickers*, keski *Nutella*, čokolada *Jimmy* i vafli *Napolitanke*. Samo dva artikla s računa nisu bila prehrambene prirode, a to su bile cigarete i vrećica. Ono što smo mogle zaključiti jest da su ovo sitnice koje služe kao svojevrsan *power up* i pomažu čovjeku da lakše „pregirmi“ velik i potencijalno težak put. Mjesto kupnje bio je *Konzum* na Trgu Ante Starčevića, u pothodniku Glavnog zagrebačkog željezničkog kolodvora koji je zbog promjene migracijske politike, toleriranog tranzita, krajem 2022. godine vrvio ljudima u pokretu. Adresa trgovine na računu potvrdila je našu polaznu pretpostavku da se radilo o migrantskom ruksaku.

Mjesto na kojem smo našle odbačeni ruksak napustile smo s više otvorenih pitanja nego odgovora, koje smo u naknadnim razgovorima i ovim tekstom pokušale iznova promisliti i povezati.

18. 7. 2023.

Literatura

De León, Jason. 2015. *The Land of Open Graves. Living and Dying on the Migrant Trail*. Oakland: University of California Press. Autor fotografija Michael Wells.

De León, Jason i Marijana Hameršak. 2022. „[Interview with Jason De León](#)“. *Etnološka tribina* 52/45: 238-249.

Judzińska, Natalia i Roma Sendyka. 2022. „[The Crisis at the Polish-Belarusian Border. Sites and Things](#)“. *Sprawy Narodowosciowe: Seria nowa* 54: 1-35.

Povrzanović Frykman, Maja. 2010. „[Materijalne prakse bivanja i pripadanja u transnacionalnim društvenim prostorima](#)“. *Studia ethnologica Croatica* 22/1: 39-60.

Walters, William. 2014. „Migration, Vehicles, and Politics. Three Theses on Viapolitics“. *European Journal of Social Theory* 18/4: 469-488.

Bilješke

Tekst je proizašao iz studentsko-istraživačkih terenskih radionica u Trstu i Ljubljani u proljeće 2023. godine u organizaciji Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Ljubljani i Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu.